THE ISRAELITE PRESS

The only Jewish Newspaper in Western Canada.

אידישע ווארט

Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

עקאנאמיע אין ציוניסטישער פארוואלטונג

ווי עס ווערט געמעלדעט פון לאנדאן, ווערט געפלאנט צו שניידן די צאל מיטגלידער פון דעם אקציאנס קאמיטעט און פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע, אין די אינטערעסן פון עקאנאמיע. עס זיינען אויך באשטימט געווארן ספעציעלע קאמיטעטן אין לאנדאן און אין ירושלים, וואס זאלן אויפלייזן א צאל אינסטיטוציעס אויפגעהאלטן אדער סובסידירט פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

דער עקאנאמישער קריזיס איבער גאר דער וועלט, און באזונדערס אין אמעריקע, האט שווער געטראפן פינאנציעל די ציוניסטישע ארגאניזאציע. די אידישע אגענטור האט זיך ארויסגעצייגט צו זיין הינטערשטעליק אין אירע געלט זאמלונגען, און די גאנצע ציוניסטישע ארבעט איז אין געפאר צוליב א מאנגל אין מיטלען. א דרינגנדיקער קאמפיין פאר צוויי מיט א האלבן מיליאן דאלאר עפנט זיך איצט אין די פאראייניקטע שטאטן אונטער אויפזיכט פון דער אידישער אגענטור, און דר. ווייצמאן קומט אליין צו העלפן אינ'ם דורכפירן פונ'ם קאמפיין. די צייט איז אבער א שווערע, און קיין זיכערקייט אינ'ם דערפאלג איז ניטא. און אפילו ווען דער קאמפיין זאל ברענגען גוטע רעזולטאטן, וועט נאך אלץ פארבלייבן די נויט צו שניידן אויסגאבן וואו דאס איז נאר מעגלאך, כדי צו קאנען בעסער ספראווען זיך מיט די ארבעטן אויף וועלכן מען קאן ניט שפארן.

זיכער איז עס ניט ווינשנסווערט צו שניידן דעם פערסאנאל פונ'ם אקציאנס קאמיטעט און פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע, ווייל דערמיט וועלן פון די דאזיקע קערפערשאפטן באזייטיקט ווערן פעאיקע מענשן וואס קאנען זיין נוצלאך, און זיי, די קערפערשאפטן, וועלן בכלל ווערן ווייניקער רעפרעזענטאטיוו. נאך ערגער וועט זיין, ווען עס וועלן אויפגעלייזט ווערן אזעלכע אינסטיטוציעס, וואס גיבן וויכטיקע לייסטונגען צום ישוב (ווי עס איז, למשל, געווען דער פאל מיט דער שליסונג פון דעם סאנאטאריום אין מוצא).

עס זיינען אבער דא זיכער אויך הוצאות וואס קאנען געשניטן ווערן אן באזונדער פארלוסט פאר דעם ישוב אין ארץ־ישראל און פאר דער ציוניסטישער ארבעט בכלל. ס'איז דא דער אלגעמיינער איינדרוק, למשל, אז אין ארץ־ישראל האבן געמאגט זיין ווייניקער ציוניסטישע "פקידים" (באאמטע) און אז די וועלכע מען מוז זאלן קריגן קלענערע געהאלטן. אין ארץ־ישראל זיינען דא גענוג פעאיקע און אינטעליגענטע מענשן, וואס וואלטן גערן געארבעט פאר א געוויינלאכן דארפן ארבעטער־לוין, און זיי קאנען זייער אפט פארנעמען אן פארלוסט פאר דער זאך די אמטן פון הויך־באצאלטע "פקידים".

ווען די עקאנאמיע זאל דורכגעפירט ווערן אויף די געהעריקע געביטן, קאן זי ברענגען גענוג נוצן, אויף איבערצואווענען דעם שאדן. זי וועט קאנען פארבלייבן מיט נוצן אויך פאר דער צייט, ווען די ציוניסטישע ארבעטן וועלן מער ניט ליידן פונ'ם עקאנאמישן קריזיס, וועלכער איז, נאכאלעמען, בלויז א צייטווייליקער.

די באפרייאונג פון די אינדישע פירער

די באפרייאונג פון מאהאטמא גאנדי און פון די אנדערע פירער פון דער אינדישער נאציאנאלער באוועגונג פון געפענגעניש, און וועלכע ס'איז תנאים, איז ניט געווען קיין אקט פון גרויסמוטיקייט מצד דער בריטישער רעגירונג, נאר א קלוגער און א נויטווענדיקער שריט.

ענגלאנד האט זייער שווער געליטן פון דעם באיקאט אויף אירע סחורות אין אינדיע. דער שווערער קריזיס אין דער בריטישער טעקסטיל אינדוסטריע, וואס האט אזוי פארשארפט די ארבעטסלאזיקייט אין לאנד, איז אין א גרויסער מאס א פועל־יוצא פון דעם דאזיקן באיקאט. ענגלאנד איז דערפאר זייער נייגעריק צו מאכן א סוף צו די אומרוען אין אינדיע, און אלע פארטייען, אפילו די קאנסערוואטיוון, האבן דערפאר איינגעשטימט צום אנגעצייכנטן אויף דער לאנדאנער קאנפערענץ האום רול פלאן, וועלכער גייט א סך ווייטער ווי אפילו די ארבעטער רעגירונג איז געווען גרייט צו גיין ערשט מיט א יאר צוריק.

אבער דער פלאן מוז נאך אנגענומען ווערן פון אינדיע, איידער ער ווערט פארווירקלאכט אין לעבן, און באזונדערס פון גאנדין און פון דעם אינדישן נאציאנאליסטישן קאנגרעס, וועלכע זיינען פאראנטווארטלאך פאר'ן באיקאט.

די רעגירונג האט דערפאר געמוזט באפרייען די מיטגלידער פונ'ם קאנגרעס און דערלויבן זיי צוזאמען צו קומען זיך, כדי זיי זאלן קאנען דעם פלאן באהאנדלען. באפרייענדיק זיי אן וועלכע ס'איז באדינגונגען, האט זי די געלעגנהייט צו געווינען אמבעסטן זייער צוטרוי. ניט ריסקירנדיק זייער פיל, — ערשטנס, איז די באיקאט באוועגונג אנגעגאנגען אין פולער קראפט אפילו ווען די פירער זיינען געזעסן הינטער די גראטעס, און, צווייטנס, אויב זי וועט עס געפינען פאר נויטיק, וואס איז ניט ווארשיינלאך, וועט זי זיי קאנען ווידער ארעסטירן.

דערווייל אבער וועט די באפרייאונג פון די פירער, — כאטש די אנדערע פופציק טויזנט פאליטישע געפאנגענע פארבלייבן אין די טורמעס, — שאפן א גוטן איינדרוק אין אינדיע און א גינסטיקערע אטמאספערע פאר די פארהאנדלונגען פונ'ם פלאן. יעדנפאלס, וועט דער פלאן האבן גוטע געלעגנהייטן צו געווינען די מעסיקערע עלעמענטן, און אזוי צעשפאלטן די אינדישע באוועגונג גופא, — פונקט ווי דאס האט פאסירט אין אירלאנד, — מיט די בעסטע שאנסן פאר א זיג פאר די מעסיקע עלעמענטן, וועלכע וועלן דערנאך אליין ספראווען זיך מיט די עקסטרעמיסטן.

דער מוניציפאלער שטייער

איינער פון פארשלאגן פון דער מאניטאבער רעגירונג פאר דער סעסיע פון דער לעגיסלאטור וואס עפנט זיך היינט, וועט זיין צו שניידן דעם מוניציפאלן שטייער אויף האלב.

דער דאזיקער שטייער איז זייער שלעכט אויפגענומען געווארן פון די מוניציפאליטעטן. זייערע שטייער־זאמלונג מיטלען זיינען זייער באשריינקטע, און זיי האבן ניט קיין חשק צו מאכן זייער לאגע נאך שווערער דערמיט וואס זיי דארפן ווערן שטייער־זאמלונג אגענטורן פאר דער פראווינציעלער רעגירונג. א צאל מוניציפאליטעטן ווילן פשוט ניט צאלן דעם שטייער, און ברענגען פראצעסירט זיך איצט מיט דער רעגירונג איבער דער פראגע.

נאטירלאך, שניידנדיק דעם מוניציפאלן שטייער, וועט די רעגירונג מוזן געפינען אנדערע קוואלן פון הכנסה, — אירע אויסגאבן דאס יאר וועלן מסתמא זיין ניט קלענער, נאר גרעסער ווי לעצטן יאר, צוליב די פארשיידענע געזעלשאפטלאכע ארבעטן און ארבעטסלאזיקייט שטיצע. דאס מיינט, אז דער ברייטער עולם וועט די שטייערן אלצאיינס דארפן צאלן, אויב ניט דורך די מוניציפאליטעטן, איז דירעקט צו דער רעגירונג, אבער מסתמא דורך אומדירעקטע שטייערן.

דער מוניציפאלער שטייער איז שוין איין מאל געשניטן געווארן אויף האלב, אבער דאן האט די רעגירונג אפגעמאכט איר הכנסה פארלוסט דערמיט, וואס זי האט אפגעשטעלט די אויסטיילונג פון די ליקאר פראפיטן צו די מוניציפאליטעטן (זיי האבן ביז דאן געקראגן האלב פון די פראפיטן).

איצט וועט אבער די רעגירונג שוין ניט קאנען אפמאכן דעם פארלוסט אנדערש ווי דורך נייע שטייערן. פון דער ענדערונג וועלן געווינען די מוניציפאלע פארוואלטונגען, אבער ניט די שטייער־צאלער, וואס זיינען דאך אין ביידע פאלן די זעלבע.

אידישע פארמעריי אין מערב קאנאדע

פון ש. מ. זעלטשען

(דורך דער אידישער טעלעגראפן אגענטור)

די אידישע פארמעריי אין מערב קאנאדע איז פאקטיש אזוי אלט ווי דער אידישער ישוב דא. די ערשטע אידישע קאלאניע דא (וואפעלא, סאסקאטשעוואן), איז געגרינדעט געווארן נאך מיט 43 יאר צוריק אין יאר 1888. אבער כאטש עס פעלן גענויע ידיעות וועגן דעם, איז עס אבער באקאנט, אז איינציקע אידן וואס האבן זיך פארנומען מיט לאנדווירטשאפט זיינען דא געווען נאך פאר יענער צייט.

ביי היינטיקן טאג זיינען דא אין מערב קאנאדע פינף גרעסערע אידישע קאלאניעס, אייניקע קלענערע פארמער גרופעס און א צאל פון עטלאכע הונדערט אידישע פארמער פאמיליעס צעשפרייט איבער די פיר מערב קאנאדער פראווינצען (אין בריטיש קאלומביא בלויז ארום 15 פאמיליעס).

עס איז ניטא קיין גענויע סטאטיסטיק פון אידישער קאלאניזאציע אין מערב קאנאדע. אבער ווי ה' ראזנבערג, דער "איקא" סעקרעטאר אין רעדזשיינע, סאסקאטשעוואן, שאצט אפ, זיינען דא בסך הכל ארום 630 אידישע פאמיליעס באשעפטיקט מיט לאנדווירטשאפט אין מערב קאנאדע, דאס הייסט, אן ערך פון דריי טויזנט נפשות. ארום 240 פון זיי זיינען אין מאניטאבא, 265 אין סאסקאטשעוואן, 100 אין אלבערטא און 15 אין בריטיש קאלומביא.

ווען מיר ריידן דא וועגן אידישע קאלאניעס, מוז מען געדיינקען, אז דאס זיינען ניט קיין דארפישע ישובים, וואס מען פארשטייט אונטערן באגריף "קאלאניע" אויף יענער זייט ים. דאס זיינען בלויז גרופעס פון פארמס צעשפרייט אויף א גרעסערן שטח, ארום א האלבן אדער א גאנצן מייל איינע פון דער צווייטער. אויף דעם באשטימטן שטח, וואס ווערט באצייכנט מיטן נאמען אידישע קאלאניע, ווארפן זיך דא און דארט דורך אויך ניט־אידישע פארמס. בלויז אינם צענטער פונם שטח זיינען די אידישע קאלאניסטן אין דער איבערוויגנדיקער מערהייט, בעת ווייטער פונם צענטער ווערן די אידישע פארמס אלץ זעלטענער און זעלטענער.

די רעגירונג האט דא בכלל אלעמאל אנטמוטיקט די גרינדונג פון קאמפאקטע ישובים פון וועלכער ס'איז נאציאנאליטעט, וואס וואלט געווען שעדלאך פאר די צוועקן פונם "שמעלץ־טאפ". זי האט געזוכט צו צעשפרייטן און פארמישן די איינגעוואנדערטע באפעלקערונג אזוי, אז זי זאל פארלירן איר אינהאלט און איר שפראך און מנהגים געבראכט פון דער אלטער היים און וואס שנעלער אסימילירט ווערן. זי האט דערפאר באזונדערס אנטמוטיקט די גרינדונג פון דארפישע ישובים פון וועלכער ס'איז באזונדער נאציאנאליטעט.

בלויז די רוסישע דוכאבארן און די דייטשע מענאניטן ביי וועלכע דער דראנג צו קאמונאלן לעבן איז באזונדערס שטארק, האבן געגרינדעט גרויסע דארפישע ישובים, באזיגנדיק אלע שטערונגען וואס זיינען זיי געלייגט געווארן אופן וועג. די אנדערע אימיגראנטישע גרופעס (מיט קליינע אויסנאמען) האבן קיין דארפישע ישובים ניט געשאפן קאמפאקטע פארם ישובים.

די אידישע קאלאניסטן זיינען אויך געוועזן צופרידן דערמיט, וואס זיי האבן בשכנות נאך אידישע קאלאניסטן קאנען אזוי מער־ווייניקער צופרידנשטעלן זייערע ספעציפישע אידישע געזעלשאפטלאכע נויטן. זיי האבן געקענט האבן זייער שוחט, זייער שול צום דאווענען, זייער זאל פאר געזעלשאפטלאכע צוזאמענקומען און פייערונגען און א. וו.

די פינף גרעסערע אידישע קאלאניעס אין מערב קאנאדע זיינען: וואפעלא, געגרינדעט אין 1888; הירש, סאסק, געגרינדעט אין 1892; ליפטאן, סאסקאטשעוואן, געגרינדעט אינ'ם יאר 1901; זאנענפעלד, סאסקאטשעוואן, געגרינדעט אין 1906, און אידענברידזש, סאסקאטשעוואן, געגרינדעט אין 1906 (די לעצטע איז די ווייטסטע צום צפון.)

ראמזי און מאנטעפיארע זיינען די צוויי וויכטיקערע אידישע גרופן־ישובים אין אלבערטא, ביידע געוועזענע קאלאניעס וואס זיינען דעזערטירט געווארן פון די מייסטע אידישע קאלאניסטן. צוויי אידישע קאלאניעס אין מאניטאבא, בענדער און קעמפער, זיינען איצט פאקטיש ריין פון אידן.

אין יענע יארן ווען די אידישע קאלאניעס זיינען געגרינדעט געווארן, זיינען די שטחים וואס זיי פארנעמען געווען פאקטישע ווילדערנישן, ווייט פון אייזנבאנען און אן וועלכע ס'איז קאמוניקאציע מיטלען. די אידן, — אימיגראנטן פון ליטע, רומעניע און פוילן, און רע־אימיגראנטן פון לאנדאנער ווייטשעפל און פון דרום אפריקע, אממייסטן אזעלכע וואס האבן נאך קיינמאל קיין אקער־אייזן אין די הענט ניט געהאלטן, — זיינען געקומען אבער ווי פיאנערן.

די שוועריקייטן און מאטערנישן פון זייער לעבן אין די ווילדערנישן אין די דאזיקע פיאנערן יארן זיינען א געשיכטע פאר זיך זעלבסט. ניט נאר קליין שטעטלדיקע אידן און אידישע שניידער פון לאנדאנער ווייטשעפל, נאר אפילו א סך פארהארעוועטע, הארעפאשנע פויערים פון מזרח אייראפע האבן ניט געקאנט אויסהאלטן די שוועריקייטן פון דעם דאזיקן פיאנערן לעבן, און א סך פון זיי זיינען אנטלאפן אין די שטעט. עס איז דערפאר, גאנץ פארשטענדלאך, אז אויך א סך אידישע פיאנערן האבן צוזאמענגעבראכן אונטער דער שווערער לאסט און זיינען זיך צעלאפן.

און אזוי זיינען זיך צעפאלן א צאל אידישע קאלאניעס, און אידישע געזעלשאפטלאכע געביידעס, אויסגעבויט מיט גרויס מי און מסירת נפש, שטייען איצט פוסט אין די ברייטע פרייריס, ביז זיי וועלן פארנומען ווערן פון אנדערע געמיינדעס, וואס באזעצן איצט די געוועזענע אידישע פארמס. אין אייניקע פונקטען זיינען פארבליבן בלויז אידישע קברים ווי א טרויעריקער אנדענק פון די געוועזענע אידישע ישובים.

אבער א סך פון די אידישע פיאנערן האבן אויסגעהאלטן ביזן סוף. זיי האבן געדולדיק אריבערגעטראגן די שוועריקייטן פונ'ם פיאנערן לעבן און האבן געלאזט טיפע ווארצלען אין דעם באדן וואס זיי האבן באגאסן מיט זייער שווייס. זיינען די פארבליבענע אידישע קאלאניסטן ניט אין קיין ערגערן מצב, ווי די אנדערע פארמער ישובים אין לאנד. אייזנבאנען ליניעס האבן שוין דורכגעשניטן די געגנטן, און גוטע אויטאמאביל וועגן שניידן זיי דורך אין דער לענג און אין דער ברייט.

צווישן די אידישע פארמערס זיינען דא א צאל גאר פארמעגלאכע, און די איבעריקע לעבן ניט ערגער, ווי די פארמערס פון אנדערע נאציאנאליטעטן. דאס הייסט: איז די געראטעניש גוט און די פרייזן זיינען גוט, האבן זיי א יאר פון שפע. איז דאס יאר שלעכט, ליידן זיי ווי אלע אנדערע פארמערס.

זיכער זיינען דא נאך צווישן די אידישע פארמערס א סך וואס בענקען נאך דער שטאט. — און ניט אזוי די פארמערס אפשר, ווי זייערע פרויען. פון צייט צו צייט רייסט זיך ארויס א פארמער פון זיין שווער דערווארבענעם באדן און לאזט זיך אוועק זוכן גליקן אין שטאט. אבער באגעגענענדיק זיך מיט די שוועריקייטן פון "מאכן א לעבן" אין שטאט, בענקען זיי אפט צוריק נאך זייערע פארמס.

אגב איז די איבערוואנדערונג פון דארף אין שטאט א געוויינלאכע דערשיינונג דא אין לאנד ביי אלע פארמער־גרופעס, און די אידן זיינען אין דער הינזיכט ניט קיין אויסנאם.

אין די אידישע קאלאניעס וואקסט שוין אבער ארויס א יוגנט וואס איז איינגעווארצלט אינם באדן און האט ניט קיין שטאטישע בענקשאפטן. עס איז דערפאר ניטא קיין גרונט צו מורא האבן, אז די אידישע לאנדווירטשאפט זאל דא ווען אינגאנצן אונטערגיין.

אגב איז די ארבעט פון אידישע קאלאניזאציע נאך ווייט ניט פארענדיקט. עס זיינען נאך דא אין לאנד ריזיקע שטחים באדן אפן פאר קאלאניזאציע. גרויסע שטחים געפינען זיך אינם פון דער אידישער קאלאניזאציאנס־געזעלשאפט (איקא), וועלכע ניט געקוקט אויף אלע אירע פעלערן טוט אבער פארט ממשות'דיקע ארבעט פאר אידישער קאלאניזאציע. פאר די לעצטע עטלאכע יאר האט זי קאלאניזירט נייע צענדליקער פאמיליעס (הויפטזעכלאך אין דער זאנענפעלד קאלאניע), באזארגנדיק די באטרעפנדיקע קאלאניסטן מיט לאנד, הייזער און אינווענטאר.

ביז איצט האט די "איקא" קאלאניזירט בלויז אימיגראנטן וואס זיינען ספעציעל אויסגעקליבן געווארן פאר דעם צוועק אויף יענער זייט ים און זיינען געבראכט געווארן אהער דירעקט אויף די צוגעגרייטע פאר זיי פארמס. היינט האט זי געענדערט איר פאליטיק: זי איז גרייט צו קאלאניזירן אויך לאקאלע אידישע תושבים. א שאד, וואס די אידן פון מערב קאנאדע האבן נאך ניט געשאנקען די געהעריקע אויפמערקזאמקייט צו דעם דאזיקן פלאן: עס זיינען דא זיכער א צאל אידישע יונגעלייט, וואס וואלטן זיך באנוצט מיט דער געלעגנהייט.

אגב איז א וויכטיקע ענדערונג לעצטענס פארגעקומען אין דעם קאלאניזאציע סיסטעם אין לאנד בכלל. די פראווינצען האבן לעצטן יאר איבערגענומען זייערע נאטירלאכע רייכטימער פון דער פעדעראלער רעגירונג, און זיי אליין וועלן האבן דעם אויפזיכט אויף זייער אנטוויקלונג. זיי האלטן איצט אין אויסצייכענען זייערע פלענער פאר דער קאלאניזאציע פון די ליידיקע שטחים, און עס ווערט דערווארטעט, אז זיי זאלן צו דעם שענקען באזונדער אויפמערקזאמקייט. אידן, וועלכע וועלן זיין געניגט צו באשעפטיקן זיך מיט לאנדווירטשאפט, וועלן נאך קאנען אויסער דער רעגירונגס שטיצע, זיכער אויך קריגן געוויסע מיטהילף פון דער "איקא".

די לאגע פון די מערב קאנאדער פארמערס דאס יאר איז זייער א קריטישע צוליב די נידעריקע ווייץ פרייזן. די רעגירונג מוז אננעמען דרינגענדיקע מיטלען צו ראטעווען די פארמערס ממש פון הונגער. נאטירלאך, איז די לאגע פון די אידישע פארמערס אויך א שלעכטע. באזונדערס פון די, וואס האבן זיך באזעצט אויפן לאנד ערשט פאר די לעצטע עטלאכע יאר. זייער לאגע איז אבער זיכער ניט ערגער, ווי די לאגע פון אנדערע פארמערס, און אפשר נאך עטוואס בעסער, ווייל זיי זיינען שולדיק זייערע חובות ניט צו פריוואטע היפאטעקן געזעלשאפטן, נאר צו דער "איקא" וועלכע האט פארט אביסל גאט אין הארצן.

ווי שלעכט עס זאל אבער ניט זיין איצט דעם פארמערס לאגע, פארשטייען אלע, אז דאס איז בלויז א צייטווייליקע דערשיינונג. לאנדווירטשאפט וועט ווייטער פארבלייבן פאר יארן און יארן די וויכטיקסטע און זיכערסטע אינדוסטריע פון מערב קאנאדע, און אידן האבן די געלעגנהייט צו נעמען א גרויסן אנטייל אין איר.

(איטא)

דאס לאנד צווישן מזרח און מערב

רייזע־איינדרוקן פון שפאניע און פארטוגאליע פון מ. ערנפרייז, הויפט־ראבינער אין שטאקהאלם.

אידיש פון ק. א. בראקער

(פארזעצונג)

— 7 —

אין מאלאגא האב איך פאר מיר פערזענלאך אנטדעקט גבירול'ן. דארטן זיינען מיר אנטפלעקט געווארן אייניקע סודות פון זיין פערזענלאכקייט. איצט באגרייף איך בעסער ווי פריער פארוואס איז אט די אלטע פאעזיע אזוי אקטועל, פאר וואס זי רעדט צו אונז מיט אזא פארשטענדלאכער, קלארער שפראך. גבירול איז א מאדערנער פאעט: זיינע פראבלעמען זיינען אויך צוגעפאסט צו אונזער צייט, ווייל זיי זיינען אייביק. ס'ניטא קיין מער אקטועלער ענין, קיין מער נאענטער הארץ צו אונז, ווי דער געפיל, אז אונזערע ליידן זיינען אומהיילבאר; קיין זאך איז אייגנטלאך ניט וויכטיקער פאר אונז, ווי דער אייביקער און אומבויגבארער דראנג פון אונזער, ווי דער אייביקער און אומבויגבארער דראנג פון אונזער נשמה צו די הויכע וועלטן. און די טיפע געדאנקען פונ'ם פאעט מכח דעם טראגישן קאמף וואס קומט פאר אין דער אידישער נשמה צווישן דעם, וואס איז לויטן גייסט פון דער מסורה, און צווישן דעם, וואס איז איבערגענומען געווארן שפעטער פון דער ארומיקער סביבה, איז אויך ניט פרעמד פארן אידישן היינטיקן דור. גבירול'ס עפאכע רעדט צו אונז ארויס פון זיין פאעזיע, אבער אייצייטיק אויך גייט דורך איבער איר אן אטעם פון דער אייביקייט. די שטראלנדע לופט פון אנדאלוזיע וויקלט ארום זיינע לידער. דאך פילט מען אויך אין זיי די גרויסקייט פון דיכטער. ער באזינגט זיינע פערזענלאכע ליידן; ניט געקוקט דערויף דרינגט ארויס פון די אינדיווידועלע ווידוי'ס עפעס אזוינס, וואס טראגט אן אלגעמיינעם מענשלאכן כאראקטער. עפעס אזוינס, וואס האט א ווערט פאר אונז אלעמען, אין אט דעם שטריך געפינט זיך אפשר די גרויסקייט פון יעדער פאעזיע, ווען א נשמה רעדט צו אונז אפן, קלאר און אן קיינע צופוצענישן. כאפט מיר אויף אין דעם גאנצן כדור הארץ דעם אפקלאנג פון איר קול, וואס שניידט דורך די צייטן און די דורות און דערגרייכט ביז צו די לעצטע טעג פון דער וועלט.

גרענאדע — די שענסטע שטאט פון שפאניע

גרענאדע איז ווי א חלום, וואס איז פארווירקלאכט געווארן. דער פייזאזש, די ארכיטעקטור און די היסטארישע מאנומענטן האבן אנגעזאמלט אין דער דאזיקער טייל פון דער ערד אן איבערפלוס פון שיינקייט און האבן זי אנגעזעטיקט מיט אייביקע ווערט־זאכן. די אנטדעקונג פון אט דער שטאט איז פאר מיר מער ווי א פשוט'ער רייזע עפיזאד; דאס איז א געשעעניש, וואס האט א גרויסע באדייטונג אינ'ם לעבן, און וואס פארגעסט זיך ניט קיינמאל. כ'האב דארטן אפגעזוכט דאס לעגענדארישע ארט, וועלכן כ'האב אזויפיל געחלומ'ט אין מיינע קינדער יארן, דאס ארט, וואו, באנוצנדיק די ווערטער פון תלמוד, — "דער הימל און די ערד צעקושן זיך". כ'האב כמעט דעם זעלבן אויסדרוק, געפונען ביים שפאנישן פאעט מאנועל רעאיינא, וועלכער זאגט וועגן גרענאדע: "על סאל בעזא על פאיסאזשע", — די זון קושט די ערד. ווען מען כאפט זיך אויף אינדערפרי אויף די אלאמברישע הויכקייטן, האט מען דעם איינדרוק ווי מ'וואלט איבערגעטראגן געווארן אין א דערהויבענער און פאנטאסטישער זעאונג, אין א פאראדאקסאלער און אומרעאלער וועלט, וואס עקזיסטירט בלויז אין א "טויזנט און איין נאכט" מעשה'לע. אן אומגעהויערער כאר פון קאנאריקעס באגריסט גאטס נייעם טאג מיט א צוויטשען פון רירנדע הימנען; גן־עדנ'דיקע ריחות פון ווייסן יאסמין, פון פייער־רויטע רויזן, פון פלאמענדיקע גראנאט בלומען און בלויע ליליעס, פילן אן די ליכטיקע לופט. רוישדיקע קוואלן פירן זייער מארגנדיקן געשפרעך אין דער זוניקער שטילקייט פון די קיפערן. דער גאוה'דיקער טורם פון זשענעראלייף באווייזט זיך אין זיין מאיעסטעטישער פראכט אינמיטן אן אילמען־וועלדל ארויסרופנדיק אן אנטציקונג מיט זיינע טונקעלע און בלישטשענדיקע אפשיינונגען. און איבער דעם אלעמען פארבלענדעט די אויגן מיט איר בלאסן, אייביקן שניי־שלייער די סיערא נעוואדא, ענלאך צו א ווייסן יום־טוב־באלדאכין. דא ערשט פארשטייט מען דעם ענטוזיאסטישן עפיגראם פון אלעקסאנדער דיומא, וואס די איינוואוינער פון גרענאדע האבן שטארק ליב איבערצו'חזר'ן:

"איזא דיאס א לא אלאמבראַ איי א גראנאדא פר סי לע קאנזא אן די סיו מאראדא". (גאט האט באשאפן אלאמברא און גרענאדע, כדי ער זאל זיך האבן וואו אפצורוען, ווען ער וועט מיד ווערן אין זיין געוויינלאכן מושב).

גרענאדע, שטאט פון שיינקייט, דו האסט מיך איינגעשלאסן אין דיין מאגישן קרייז: דו ביזט פאר מיר א באשעפעניש, וואס כ'שעץ און האב ליב. א פאר'שיכור'נדיק ליד הילכט אפ פון דיין הימל, פון דיין זון, פון דיין סיערא און פון דיין וועגא, פון דיינע איינוואוינער און פון דיין טאג־טעגלאכן לעבן; א ליד, וואס פארוויגט מיך און וועקט מיך אויף אייניצייטיק. פון די האלב צעקרישלטע שטיינער רעדט צו מיר אן אור־טויזנט־יעריקע אריענטאלישע חכמה. כ'דערקען עפעס אזוינס, וואס איז ענלאך צו דער מעלאדיע פון מיין אייגן לעבן, ווען איך הער זיך איין אין דיין רוישן, אין דיין שטענדיקער אומרואיקייט. כ'בין ניט קיין גייסטלאכער זון, מיין נשמה איז ניט געשפייזט געווארן מיט דיינע זאפטן און פון דיין קאטעדראל איז ניט דער טויער פון מיין הימל. די בלוט־שטימע רעדט צו מיר ווען אן אנדער הייליקן לאנד און די אייביקע גאט'ס ווערטער האבן צו מיר אראפגעדונערט פון אן אנדערן און ווייטערן בארג. אבער דיין "שיר השירים" ליד דרינגט ארויס פון א פרימיטיוון געביט, וואס געפינט זיך מחוץ פון די היסטארישע גרעניצן. דו פארמאגסט פאר מיר, פאר אונז אלע, א לעבעדיק שליחות, וואס איז נאענט צום שליחות פונ'ם מזרח. כ'האב איצט פארשטאנען ווי ווייט מ'דארף דיין זיסע מעלאנכאליע, דיין אינטימע איינזאמקייט, דיינע פרוכטבארע טאלן און דיינע פון שיינקייט שטראלנדע מענשן, דיין מיסטישע בענקשאפט, דיין געטריישאפט צו דער מסורה און דיין לעבן פון א פאטריארכאלער משפחה. מיט אויפגערייצטע חושים בלאנדזשע איך ארום אויף דיינע הויכקייטן און כ'הער אויס דיין ווארט.

— 2 —

אינדערפרי שפאציר איך ארום אין דעם אולמען־וועלדל צווישן אלאמברא און זשענעראלייף, דאס איינציקע וועלדל וואס כ'האב געטראפן אין דעם דאזיקן לאנד, וואו ביימער זיינען א זעלטענע זאך. אין א גאר ספעציעלער שטימונג פאלט מען אריין, ארומבלאנדזשענדיק אין דער באזונדערער אטמאספערע פון דעם דאזיקן געגנט, וואו אלץ, וואס האט א באדייטונג, האט זיך ניט געביטן זייט די מויריטאנישע צייטן. דא דערמאנט קיין זאך ניט אינ'ם רעש'יקן שכרות פונ'ם סעוויליער לעבן אדער אין טאלעדער בית־עולם'דיקער מרה־שחורה'דיקייט, קיין זאך ניט אין דער פרעכטיקער קאלטקייט פון די קאטעדראלן אדער אין די טעאטראלישע פראצעסיעס פונ'ם "קארפוס קריסטי" וועלכע האבן גראדע בשעת מיין אנוועזנהייט, אנגעפילט די שטאט מיט אן אומגעדולדיקער אויפגערייצטקייט און נייגעריקייט. מיר זיינען אויך ווייט פון דער אויסטערלישער ווילדקייט, וואס ווערט ארויסגעוויזן ביי אן אקסן־קאמף. פון די אלאמברישע זאלן און רואיקע הויפן שטראלט ארויס די בולט'ע און אויסגעהאלטענע אריענטאלישע חכמה. דא פיל איך זיך, ווי ביי זיך: אלאמברא (דאס איז דער בארימטער פאלאץ פון די מויריטאנישע מלכים). איינער פון די גרעסטע נאטור־וואונדער פון אונזער ערד, איז אפשר דער פאלקאמסטער אויסדרוק פונ'ם אריענטאליזם, אלס א געפיל פון לעבן. אין ערגעץ האט צו מיר א געביידע ניט גערעדט אויף אזא קלארער שפראך, קיינמאל נאך האט מיר אן ארכיטעקטור ניט דערלויבט צו מאכן אזא מין ריכטיקן איבערבליק איבער א גאנצער קולטור און האט מיר ניט אנטדעקט אויף אזא איינדרוקספולן אופן, דאס, וואס א ווייטע עפאכע האט געקלערט און געפילט — ווי דא, אין די דאזיקע מקומות.

(שלום אויף זייט דריי)

דעם צדיק'ס קברי

איבערדערציילט פון ש. ערנסט

דער קבר פון גרויסן תנא רבי יוחנן הסנדלר האט זיך געפונען אין עק פון א פעלד — דאס אייגנטום פון א רייכן ישמעאל, — די, וועלכע האבן דאס לאנד פון די אידן פארנומען. לעבן קבר איז א מערה געווען. מען זאגט, אז דארטן אין דער מערה פלעגט עס דער צדיק באארבעטן די פעלן, און דינען צו גאט. ניט ווייט פון דער מערה איז א ברונים מיט קרישטאל־ריינע וואסער.

א גרויסע סטאדע מיט שעפסן האט דער ישמעאל געהאט. זיי האבן זיך געפאשעט אויף די פעלדער, און א קליין אינגל, א פאסטוכל פלעגט די שעפסן היטן. אין אוונט פלעגט דאס פאסטוכל אריינאגן די שעפסן אין דער מערה און ער פלעגט זיי היטן. אבער ער האט זיך גוט איינגעקוקט ווען די שעפסן געפינען זיך אין דער מערה צי עס געשייט זיי ניט קיין שלעכטס, ווי זיי וואלטן פון גאט אליין אויסגעהיט געווארן. און אז א גנב פלעגט אמאל כאפן א קליין ציגעלע — האט ער זיך פון ארט ניט געקענט רירן — ביז ער האט דאס ציגעלע אויפ'ן ארט אוועקגעלייגט. ער האט פארשטאנען, אז דאס איז אלץ צו ליב דעם גרויסן צדיק, וואס רוט אין דעם קבר. האט ער שוין געהאט אויף וועמען זיך צו פארלאזן, — האט ער שוין ווייניקער נאכגעקוקט די שעפסן. און ער פלעגט זיך לייגן שלאפן אונטער דעם שאטן פון א בוים. איינמאל איז דער באלעבאס געקומען א קוק טאן צו זיינע שעפסן, האט ער אים געטראפן שלאפן, און די שעפסן האבן ארומגעבראדזשעט ארום דער מערה. איז ער שטארק אין כעס געווארן. ער האט אים מיט'ן פוס אויפגעריסן פון שלאף, און האט מערדערלאך אים געשלאגן מיט א רוט: "דו הינטישער זון, ווי אזוי פארלאזטו עס די שעפסן, און דו לייגסט זיך עס שלאפן? — ווי אללאה איז מיט פייער, איך וואלט דיך אויף שטיקער צעריסן, ווען עס פעלט מיר איין שעפס!" — האט דער פאסטוכל מיט טרערן פאר'ן באלעבאס געוויינט. און האט אים דערציילט, אז דער קבר פון הייליקן צדיק היט שוין די שעפסן איז ער נאך מער אין כעס געווארן אויף אים — און האט אים געשלאגן אלס צולייג צו אזעלכע רייד.

מיט אמאל איז אים דער האלז אויסגעקרימט געווארן און דאס פנים איז אים געווארן אויסגעדרייט אויף הינטן. די צונג איז אים אויך נעלם געווארן פון מויל. דאס פאסטוכל האט זיך זייער דערשראקן אנקוקנדיק דאס אלץ, איז ער געשווינד געלאפן אין דארף אריין. זיינען אנגעקומען אויף גיך די ישמעאלים און האבן זיך מיט שרעק געוואונדערט, וואס פון דעם מענטש איז געווארן. זיינען זיי באפאלן געווארן מיט א ציטער און האבן אויסגעגערופן: "גערעכט איז אללאס משפט — דאס קומט אים אלץ פון דעם צדיק!"

אבער מיט וואס קענען זיי פארגעבן די זינד פון דעם אומגליקלאכן? האבן זיי באשלאסן צו ברענגען א קרבן. זיי האבן געשאכטן פאר'ן כבוד פון צדיק א קליין שעפסעלע. זיי האבן עס ארויפגעלייגט אויף דעם פייער, וואס זיי האבן אונטערגעצונדן, און די פלאמען האבן זיך געצויגן הויך צום הימל.

גאט האט זיך מרחם געווען אויף זיי. דאס פנים ביים זינדיקן האט זיך אויסגעגלייכט צוריק אויף זיין ארט. ער האט אנגעהויבן צוריק צו ריידן. און פון איצט אן האט ער זיך מער געהיט פאר'ן צדיק'ס קבר. ער האט געמאכט א נדר אויפצושטעלן א נר־תמיד פון אייל־בירט אויל. און דאס פייער ווערט קיינמאל ניט פארלאשן. עס ברענט נאך ביז היינטיקן טאג.

*) לויט'ן ספר "מבשרת ציון" פון ר' אליקום כרמולי, וואס איז געדרוקט געווארן אין בריסל, אין יאר תר"א

ווערט א מיטגליד פון דעם אימיגראנטן הילפס פאראיין

אונזער אויפגאבע — 2,500 מיטגלידער פון וויניפעג

אזויפיל האט דער א.א.ה.פ. געדינט

קומט אלע צום גרויסן

מאס-מיטינג

זונטאג דעם 1-טן פעברואר

8.30 אוונט

אין גרויסן תלמוד תורה זאל

דער אימיגראנטן הילפס פאראיין האט אייך פריי געדינט 15 יאר צייט און ער נויטיקט זיך איצט אין אייער מאראלישער און פינאנציעלער הילף

וואס וועט אייער ענטפער זיין?

קומט צום מאס-מיטינג און הערט אויס א פולן באריכט פון דער ארבעט וואס איז ביז היינט אפגעטאן געווארן.

איר געדענקט געוויס דעם פרידמאן אינצידענט אין וויניפעג און די הארדאשניק קייס אין עדמאנטאן. זיי האבן אפגעקאסט דעם א.א.ה.פ. $2,500

ווי אויך אנדערע צענדליקער פאלן וועמעס נעמען מען קאן ניט פארעפנטלאכן

שליסט זיך אן אלס מיטגליד אין אידישן אימיגראנטן הילפס פאראיין און העלפט אונז העלפן אייערע קרובים